

FYLKESMANNEN I NORD-TRØNDELAG	
Saksnr.	16 79
22.12.2016	
Avd.	Saksbeh.
Ordn. verdi	

Rovviltnemnda i region 6 v/Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
Postboks 2600
7734 STEINKJER

Vurdering av tidlig nedsanking av sau som forebyggende tiltak mot rovviltskader - Møre og Romsdal

Vi viser til oppdrag fra miljøvernminister Helgesen til rovviltnemnda i region 6 av 20.juni 2016. I brevet tas det opp tapsreducerende tiltak knyttet til sau tatt av jerv innenfor rovviltprioriterte områder.

Bakgrunn

Tapsstatistikken viser at 80 % av skader påført sau av jerv skjer etter 1. august, og 50% etter 1.september, og Helgesen mener derfor at forebyggende tiltak sent i beitesesongen har et stort potensial for å redusere skadeomfanget grunnet jerv betraktelig.

Helgesen sier at hvis en gjennomfører noe tidligere sankning (før 1.september) kan tapene til jerv reduseres med 50%, og ber rovviltnemndene gå i dialog med beitenæringene om mulighetene for å få til tidligere nedsanking av jerv i beiteprioriterte områder.

Helgesen erkjenner at det kan være utfordringer knyttet til gjennomføring av forebyggende tiltak, men sier en tilbyr gode økonomiske ordninger som kompenserer for ekstra utgifter gjennom midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak.

Oppdraget er delt i tre punkt:

1. Vurdere hvordan tidligere nedsanking (1.september eller tidligere) kan gjøres i praksis, herunder om det er tilgjengelig innmarksbeite/fôrressurser, og om det vil medføre økninger i kostnadene til forebyggende tiltak.
2. Gå i dialog med beitebrukerne i prioriterte yngleområder for jerv som har hatt vedvarende utfordringer knyttet til tap av sau til jerv om økt bruk av tidligere nedsanking som forebyggende tiltak.
3. Søke å finne langsiktige løsninger i dialog med beitebrukerne.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal sin oppfølging av oppdraget

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har videresendt oppdraget fra miljøvernministeren til kommunene som har beiteområder som sammenfaller med områder med mål om ynglende jerv, og bedt om tilbakemelding. Dette gjelder kommunene Sunndal, Nesset, Rauma, Norddal, samt en liten flik av Stranda. Brevet ble også sendt til kommunene Surnadal og Rindal som har beiteområder i Trollheimen, et område som ble tatt ut av yngleområdet for jerv i 2012, men som har mye erfaring med tiltaket tidlig nedsanking.

Fylkesmannen ba kommunene, i samråd med beitelagene, komme med tilbakemelding på tilgjengelige egne areal til tidligningsbeiter, samt anslag på andre kostnader i denne sammenheng, som; gjerde, transport, merarbeid, snyltebehandling, drikkekar, saltstein o.l. Videre etterspurte vi behov for tilleggsareal og får utover det som er kjent tilgjengelig, og om det eventuelt er mulig å skaffe disse arealene og fåret ved behov. Til slutt spurte vi om vurdering av muligheter for å skaffe tilleggsressurser, og kostnader ved tidlig sanking på et svært tidlig tidspunkt, f.eks 15.august.

Fylkesmannen fikk tilbakemelding fra beiteområdene i form av brev og muntlig i møter. Vi har her sammenstillet disse opplysningene med den kunnskapen og de erfaringene vi har fra Møre og Romsdal.

Vurdering av tidlig nedsanking av sau som forebyggende tiltak mot rovviltskader i Møre og Romsdal

Hovedproduktet i landbruket i Møre og Romsdal er kumelk, som krever mye areal til vinterfôrproduksjon. Det er derfor lite tilgang på, og kamp om, eventuelle ledige grovfôrareal. Møre og Romsdal er et fylke preget av store motsetninger i topografien; kystlandskap i vest, og indre områder med fjord og høyfjell. Det er i de indre områdene vi har en utbredt landbruksnæring, både saue- og kumelkproduksjon. Tradisjonell sauedrift preges av å utnytte de ressursene gårdene har tilgjengelig; knappe bygdenære vår- og høstbeiter, og enorme høyfjellsbeiter som gir kontinuerlig friskt beite over en lang sommersesong. Slaktemodne lam sendes til slakt rett fra fjellbeite, og er et rent og ettertrakta produkt i markedet. I Møre og Romsdal sendes om lag 100 000 sau og lam på fjellbeite hvert år, hvor ca 20 000 av disse slippes i beiteområder som også er område med mål om ynglende jerv.

De største beiteområdene våre ligger i fjellområdene i Reinheimen, Sunndalsfjellene og Trollheimen. Disse fjelløkosystemene er også gode habitat for jerv. Sunndalsfjellene og Reinheimen ligger innenfor området med mål om ynglende jerv, og fjelløkosystemene deles med region 3 – Oppland. Trollheimen var tidligere innenfor område med mål om ynglende jerv, men ble tatt ut i ny forvaltningsplan for region 6 i 2012. Det er fortsatt et egne habitat for jerv, og det blir hvert år observert jerv og registrert yngling i området. Det resterende området med mål om ynglende jerv i Møre og Romsdal har et like stort mål om antall ynglende jerv – 3 – som hele området inkludert Trollheimen hadde før. Dette har økt presset og tapsprosenten på beitedyr i områdene som fortsatt er innenfor yngleområdet for jerv. Fjellområdene i Møre og Romsdal ligger på grensen til Oppland, og er deler av samme fjelløkosystem. Det ville redusert presset og tapsprosenten på beitedyr i Møre og

Romsdal om en kunne sett forvaltningen av jerv i sammenheng med forvaltning av jerv i Oppland.

Tidlig nedsanking er et tiltak som er utfordrende å gjennomføre i Møre og Romsdal, på grunn av lite bygdenært beiteareal, eller innmarksbeite. Tradisjonelt er 15.-20. september normal sankedato i indre deler av Møre og Romsdal. Hvis en sanker beitedyr hjem tidligere enn normalt er ikke lam slaktemodne, og de må beite videre på innmarksbeite. Driftene er dimensjonert for at kun søyer, avlsdyr og livlam skal bruke de innmarksarealressursene som er tilgjengelig. Hvis alle beitedyr skal gå på innmark om høsten vil det doble behovet for areal. Så mye tilleggsareal er det ikke mulig å skaffe til veie. Det er kamp om de begrensede bygdenære arealene, og mesteparten er i bruk. Noe areal kan en ved akuttbehov finne tak i, og da vil det videre få følgekostnader i gjerdning, snylterbehandling og eventuell annen tilleggsfôring.

I Møre og Romsdal har vi i 15-20 år brukt tiltaket tidlig nedsanking, som et **akutt-tiltak**. Hvis det har oppstått skadesituasjoner, har beitelagene, kommunen og Fylkesmannen blitt enige om å sanke ned beitedyrene i det rammede beiteområdet. Dette har fungert godt. Ikke minst fordi det er etter initiativ fra beitebrukerne selv. De ønsker å sette inn tiltak for å unngå større tap i buskapen sin, og forvaltningen har hatt mulighet til å gi tilskudd. Tall tilbake til 2010 viser at Møre og Romsdal har betalt ut mellom 150 000 kr og 750 000 kr årlig i tildlingsankingstilskudd, avhengig av behovet. Vi setter av en årlig ramme av midlene til forebyggende og konfliktdempende tiltak mot rovdyrskader på rundt 800 000,- til tidlig nedsanking av dyr. Hovedsakelig har denne tildlingsankingen startet i de rammede områdene siste uken i august, og tidligst rundt 20. august.

Sunndal og Rauma kommuner melder tilbake at dette er svært vanskelige spørsmål å besvare. De har erfaring med å bruke tidlig nedsanking som akutt-tiltak, og det har gått bra på grunn av at bygdene stiller opp på «dugnad» og deler på sine ressurser til de som har vært hardest rammet av rovvilttap. Utfordringen har vært å finne tak i ledige areal. I Rauma kommune er nært alt areal i bruk. En har forsøkt å etablere beredskapsbeiter, men har ikke fått tak i ledige areal. I Sunndal har de klart å etablere beredskapsbeiter hos 4 brukere de siste årene, men det dreier seg om små arealer som ikke dekker hele behovet. I 2016 sendte Sunndal kommune spørsmål ut på facebook-gruppen til landbruksforvaltningen og spurte etter ledige areal som kunne leies til beredskapsbeiter og 2.slått. Det kom tilbakemelding fra gårdbrukere, men arealene lå 35-80 km fra sauebrukene som hadde behov for beredskapsbeite. Dette er så langt at det blir praktisk svært vanskelig å få til. I Sunndal blir praktisk talt alt areal drevet. En betydelig potetproduksjon medfører stort behov for arealleie og vekstskifte. Det har kommet ønske om et samarbeid mellom potetdyrkere og sauebrukere om vekstskifte hvor en sår raps etter tidligpotet. Dette samarbeidet er ikke kommet i gang ennå.

Sunndal løfter også utfordringen med å finne gode beredskapsbeiter. Lam har behov for gode beiter om høsten for ikke å miste vekst etter svært næringsrikt fjellbeite. Å skaffe tilleggsfôr er vanskelig, siden det ofte er knapt med grovfôr til melkeproduksjonen. Dessuten egner ikke rundballegrovfôr seg godt som fôr til lam etter fjellbeite, da veksten vil stagnere og lamma avleire mer fett i stedet for muskler.

Beiteområdene i Trollheimen (kommunene Surnadal og Rindal) hadde økende tap av dyr framover på 90-tallet. I begynnelsen av 2000-tallet var snitt-tapet over 20% av lamma. I disse områdene ble det årlig satt inn tiltaket tidlig sanking. De klarte ikke etablere beredskapsbeiter av ledige arealer, det ble for komplisert å finne tak i. Gjennomsnittlig sankedato ble tidligere som følge av tidlignsanking, og dette førte videre til at 1. og 2.slåtten av vinterfôret måtte flyttes tilsvarende. I Trollheimen-området har de lagt om til ny praksis. Denne endringen, med tidligere høsting og eventuelt innkjøp av ekstra fôr, har ført til tilleggskostnader, men dette har beitebrukerne her vært villige til å ta for å få ned tapet i besetningene sine. Tapet de siste åra har vært på 5-6% av lamma etter at området ble tatt ut av yngleområdet for jerv. Tidligere sanking og begrensa hjemmebeiteareal har ført til tidligere utslakting av slaktelam og utrangeringssøyer. Dette er enn så lenge tatt godt imot av slakterier og kjøttmarked.

Beitebrukerne i Trollheimen ønsker fortsatt å benytte seg av tidlignsanking så lenge det er jerv i beiteområdene, selv om områdene ble tatt ut av områder med mål om ynglende jerv i 2012. SNO har årlig tatt ut hi i området, og det er også felt flere jerv på lisensfelling. Likevel blir det hvert år observert jerv i beiteområdene, og bekreftet tap av beitedyr til jerv. Fylkesmannen har gitt tilskudd til tidlignsanking i disse beiteområdene, selv om de er utenfor rovviltområdene, siden det fortsatt blir observert jerv i områdene og tap til jerv stadfestes.

Å beregne kostnadene ved tidlignsanking er svært vanskelig. Vi har oversikt over hvor mye som er brukt der det er tidlignsanket i konkrete beiteområder med tap. Det ble tidligere brukt 5 kr/dyr/dag, men i 2016 økte satsene til 8 kr/dyr/dag. Det er ikke mulig å bare gange opp tallene for alle beitedyr i hele yngleområdet for jerv, for tilbakemeldingene er at ressursene der ikke finnes. Det blir i tilfelle en rent teoretisk øvelse.

Tall vi har fra Sunndal viser leiekostnad på ca 100 kr/daa, og gjerdekostnader på ca 80 kr/m. På små arealer blir det mange gjerdemeter. I 2016 Sunndal ble 1094 dyr sankt tidlig fra 22.08, med en kostnad på ca 150 000,-. Her var det ikke med kostnader til sankehjelp (fikk ikke tak i), leie av dyretransport, anskaffelse av vanntank og drikkekar, saltstein, snylterbehandling. Dette vil komme i tillegg.

Oppsummering

Møre og Romsdal har en beitedrift basert på optimal utnytting av naturressursene. Det innebærer kort, intensiv beitetid på bygdenære vår- og høstbeiter, og enorme høyfjellsbeiter som gir kontinuerlig friskt beite over en lang sommersesong. Slaktemodne lam sendes til slakt rett fra fjellbeite, og er et rent og ettertrakta produkt i markedet.

I Møre og Romsdal har vi erfaring med tidlig sanking i slutten av august i de beiteområdene hvor det har vært tap til jerv. Hvis vi skulle måtte sanke enda tidligere, rundt 15.august, er tilbakemeldingen fra beitelagene at de ikke vil få det til i praksis.

Både beitenæring og forvaltning i Møre og Romsdal ønsker å kunne bruke **tidlig nedsanking som akutt-tiltak** i alle beiteområder som har rovvilttap. Dette betinger at yngleområdet for jerv ikke er så begrenset at de samme beiteområdene rammes av store tap til rovvilt år etter år. Å sette inn tidlig nedsanking som planlagt tiltak i hele området som har mål om ynglende jerv er ikke praktisk mulig å gjennomføre, grunna svært begrensa tilgang på areal, beite og grovfôr som tilleggsfôr.

Med hilsen

Ottar Longva (e.f.)
ass.dir.

Marianne Aas Halse

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur.